ఈ నెల ప్రత్యేకం

తెలుగులకు చదువనేర్పిన రచయిత

వెయ్యి నవలలు వ్రాసిన తెలుగు రచయిత

అలనాటి పాపులర్ రచయిత - కొవ్వలి

- గొల్లపూడి మారుతీరావు

ఇవాళ తెలుగిళ్ళలో తెలుగు పిల్లలకి తెలుగురాదు. తల్లిదండ్రులూ తెలుగు రాదని బాధపడక ఇంగ్లీషు నేర్పించి గర్వపడడం అలవాటు చేసుకున్నారు. భాష 'రుచి' మరిచిపోయి, వృత్తికి భాష దోహదం చేస్తే చాలుననుకుని సరిపెట్టుకుని చాలా దశాబ్దాలయిపోయింది. అప్పుడే తేలికగా నాలుగయిదు తరాల తెలుగువారు 'తెలుగు'ను నష్టపోయారు. భాష పారే సెలయేరులాంటిది. పారకపోతే నీరు మురిగి మురికి కూపం మిగులుతుంది. వాడుక లేని భాష వాడుక అవసరంలేని కారణానే - డినోసార్, టిరనోసార్, ఆర్కియాప్టెరిక్స్, పులిలాగ క్రమంగా చచ్చిపోతుంది. ఆ మధ్య ఐక్యరాజ్యసమితి పరిశీలనల్లో కాలగతిలో మాయమయే భాషల్లో తెలుగు పదకొండవ స్థానంలో ఉందన్నారు. ఈ మాట ఆ మధ్య ఓ అంతర్జాతీయ తెలుగు సభల్లో చెపితే - పెద్దలు భుజాలు తడుపుకున్నారు. మధ్యరకం వారు మన తెలుగుకేం భయంలేదని బోరలు విరిచారు. ఆత్మవంచన కూడా ఒకొక్కప్పుడు జాతికి సుఖంగా ఉంటుంది.

ఇప్పటి తెలుగువారి సమస్య పిల్లలకి 'తెలుగు' తెలిసేలా చేయడం. ఇదొక కొరకరాని సమస్య. కానీ ఏడెనిమిది దశాబ్దాల క్రితం తెలుగు లోగిళ్ళలో - ప్రతివ్యక్తికీ చదవడాన్నీ, విరివిగా ఆలోచించడాన్నీ మప్పి - భాషని వంట గదుల్లోకీ, పడక గదుల్లోకీ, రైలు కంపార్టుమెంటుల్లోకీ తోలుకొచ్చిన ఉద్యమకారుడొకాయన ఉన్నారు. ఈ తరానికి ఇలాంటి ఆలోచనే అబ్బురంగా కనిపించవచ్చు. ఇంతకీ ఆ ఉద్యమం - వ్యక్తి పేరు - **కొవ్వలి. పూర్తి పేరు కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహారావు.**

బొత్తిగా చదువురాని ఒకావిడ - తన బిడ్డ విసర్జనని మహాభారతం పేజీని చించి ఎత్తడం చూశారు. గుండె తరుక్కుపోయింది. (కుక్క కాటుతో ప్రాణాలు పోగుట్టుకునే వాళ్ళని చూసి అలనాడు లూయీ పాశ్చరు ఇలాగే స్పందించి మానవాళి పునరుజ్జీవనానికి

'ఏంటీ రాబీస్'ని కనిపెట్టివుంటాడు.) "నీ చేతిలోవున్న ఆ కాగితంలో ఏం వుందో తెలుసా?" అని ఆవిణ్ణి అడిగారాయన. తల అడ్డంగా తిప్పిందామె. కొవ్వలి ఆ క్షణంలో రెండే లక్ష్యాలను సిద్ధం చేసుకున్నారు. భాషని ఆకాశమార్గం నుంచి నేలమీదకి దింపాలని, చదువుమీదకి మనసుపోనీ ఏ స్త్రీ అయినా చేత పుస్తకం పట్టుకు చదివేటట్టు చేయాలని. ఇది పెద్ద వైజ్ఞానిక విప్లవం, అప్పటికి ఛందస్సు నడుం విరగ్గొట్టే కవులింకా రాలేదు.

తండ్రి ఆయన్ని కోపరేటివ్ ట్రైనింగులో పెట్టాలనుకున్నారు. కానీ ఆయన రాజమండ్రి గౌతమీ గ్రంథాలయంలో మాయమయారు. కొన్ని వందల పుస్తకాల్ని ఆపోశన పట్టారు. క్రమంగా తను చెప్పాలనుకున్న వాక్యానికి ఒక రూపాన్ని తెచ్చుకున్నారు. ఒక శైలి రూపుదిద్దుకుంది. అలా అందరికీ అర్థమయ్యేలాగ రాసిన మొదటి నవల "పల్లెపడుచు". 'మాకొద్దీ తెల్లదొరతనం' అని రవి అస్తమించని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మీద తిరగబడిన గరిమెళ్ళ సత్యనారాయణగారు ఆ నవలకి పీఠిక రాశారు. అంతేకాదు. 'దాసీపిల్ల' అనే నవలకి చెళ్ళపిళ్ళ వెంకట శాస్త్రిగారు ముందుమాట రాశారు. అది కేవలం ప్రారంభం.

ఆ రోజుల్లో రాజమండ్రిలో పెద్ద ప్రచురణ కర్త శ్రీ కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్స్. (వారి వారసుడు భాస్కరరావుగారు నా తరంలో నా రచనలు చాలావాటిని ప్రచురించారు.) వారికి ఓ నవలని ప్రచురణకి ఇచ్చారు కొవ్వలి. దాన్ని పరిశీలనార్థం శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిగారికి పంపారు వెంకయ్యగారు. "భాషా ద్రోహం చేసే ఇటువంటి రచనలు వేస్తే వంశక్షయం అవుతుంది" అని శాస్త్రిగారు హెచ్చరించారు. వెంకయ్యగారు భయపడి ఆ నవలని పక్కన పడేశారు. ఒకరోజు వీరాస్వామి అనే పోస్ట్‌మాన్ ఉత్తరాల బంగీ ఇవ్వడానికి వచ్చి - అక్కడ పడివున్న కొవ్వలి నవలని యధాలాపంగా తీసి మొదటి పేజీలు తిప్పాడు. అంతే. పుస్తకానికి అతుక్కుపోయి, తన ఉద్యోగాన్ని మరిచిపోయి కొన్ని గంటలు - నవల పూర్తయ్యేదాకా అక్కడే ఉండిపోయాడు. వెంకయ్యగారు గుండె దిటవున్న వ్యాపారి. సంప్రదాయపు ఆంక్షని పక్కన పెట్టి, ఓ పామరుడి ఆసక్తికి పట్టం గట్టారు. నవల ప్రచురితమయ్యింది. ఆ నవల పేరు 'ఫ్లవర్ గరల్'. ఆ పుస్తకాన్ని ఇద్దరికే పంపారు వెంకయ్యగారు: అడిగినవారికీ, అడగనివారికీ. అదొక వెల్లువ. మొదట విడత కాపీలు ఖర్చయిపోయాయి. అప్పుడు కొవ్వలిని పిలిపించారు వెంకయ్యగారు. వంద పుస్తకాల ప్రచురణకి ఒప్పందం చేశారు. ప్రతిఫలం ఎంత? పన్నెండున్నర రూపాయలు. ఇది తక్కువ పైకం అనుకునేవారికి - ఆనాడు ఒక నవల వెల రెండణాలు లేదా పావలా. తర్వాత ఆరణాలు (37 పైసలు) అయింది. ఇది చౌక బేరం కాదు. తెలుగు భాష జనజీవంలోకి చొచ్చుకు వచ్చే ఉద్యమానికి ఇది పట్టాభిషేకం.

రచయిత సంఘజీవి. ప్రయత్నించినా నేల విడిచి సాము చెయ్యలేడు. జిజ్ఞాసకి సమాజ శ్రేయస్సు వ్యసనం. వితంతు వివాహాలు, బాల్య వివాహాలు, కులమత వర్ణాంతర వివాహాలు - ఒకటేమిటి? - నా తరంలో నాలాంటి కుర్రకారు విస్తుపోయి పుస్తకాలకు అతుక్కుపోయి చదువుకొనేటంత విరివిగా - పేజీలు నిండాయి. రామోహనరాయ్, వీరేశలింగం వంటి సంస్కర్తలు ఎంచుకున్న విప్లవ ధోరణిని - నేలబారు స్థాయిలో కొవ్వలి పదిమందికీ పంచడం ప్రారంభించాడు. ఆయన రచనలు దావానలంలాగ మూలమూలలనూ చుట్టివేశాయి.

కొవ్వలి స్ఫురద్రూపి. చక్కగా జర్దా కిళ్ళీ వేసుకుని, ఇస్త్రీ మడత కట్టుకుని, జట్కాలో కులాసాగా విహరించే దశ అది. చదివిన వారందరూ ఆయనకి అభిమానులే. ముఖ్యంగా ఆడవాళ్ళు. ఆరోజుల్లో ఎందరో ఆడవాళ్ళు "హృదయేశ్వరా! మానసచోరా!" అంటూ ప్రేమలేఖలు రాసేవారు. చలంగారు వీరి పాపులారిటీ మీద చమత్కరించిన మాట: "ఆ రోజుల్లో - కొవ్వలి తమ

కొవ్వలి నరసింహారావు, భార్య శ్రీలక్ష్మి దేవి

కౌగిలిలో లేని ఆడపిల్లలుండేవారు కాదు''. అయితే కొవ్వలికి అదొక్కటే మరిచిపోలేని మహా శుక్రమహాదశ.

ఆయన రచనలకి ప్రచురణ కర్తలు పోటీలు పడ్డారు. రౌత్ బుక్ డిపో, వెంకటేశ్వర పబ్లిషింగ్ హౌస్, పాండురంగా బుక్ డిపో, యస్. ఏ స్వామి అండ్‌కో, సరస్వతీ బుక్ డిపో. అయితే రచయిత వ్యాపారికాదు. నవలల సర్వ హక్కులూ వారికి ఇచ్చేస్తూ వచ్చాడు.

ఎక్కడో పశ్చిమ బెంగాలులో పురూలియాలో ఒకమ్మాయి ఆయన రచనలు చదివింది. ఆమె మనసు ఆయనమీదకి పోయింది. ఆయనకి ఉత్తరం రాసింది. ఆవిడ పేరు లక్ష్మీ దేవి. కొవ్వలికీ ఆమెతో పరిచయం పెరిగింది. ఫలితం. పురూలియాలో వారిద్దరికీ పెళ్ళి జరిగింది.

కొవ్వలి అప్పటి ప్రాచుర్యాన్ని చెప్పడానికి మిత్రులు వి.ఏ.కె రంగారావు మాటలు: కొవ్వలి రెండు తరాలకి చదివే అలవాటుని కలగచేశారు. రాజమండ్రి స్టేషన్లో - 60 ఏళ్ళ క్రితం (2001 లో వ్రాసిన వాక్యాలివి) పుస్తకాలొక యాభై చేత పట్టుకుని ప్రతి కంపార్ట్‌మెంట్‌కి తిరిగి అమ్మిన వ్యక్తి నా కళ్ళకి కట్టినట్టు జ్ఞాపకం. పుస్తకం వెల రూపాయి. పన్నెండణాలు అని బేరమాడితే తగ్గించేవారు. కొన్ని నవలల్లో శృంగారం పాలు ఎక్కువగా ఉంటుందని పెద్దలు మమ్మల్ని చదవనిచ్చేవారు కాదు...

ఆ రోజుల్లో మడికట్టుకున్న పెద్దలకు ఇద్దరిమీదే ఆంక్ష - కొవ్వలి, చలం. జాతికి ఒకరు అలవాటునీ, ఒకరు ఆలోచననీ ప్రసాదించారు. ఇక్కడ ఇక విచిత్రమైన సంఘటన చలంగారి మాటల్లోనే వినాలి: ''నేను నూజివీడులో ఉండే రోజుల్లో ఒకబ్బాయి నన్ను పలకరించే ధైర్యం లేక దూరంగా నా వెనుక నడుస్తుండేవాడు. చివరికో రోజు ధైర్యం 'ఏం కావాలి?' అని అడిగాను. అతను అధిక భక్తితో 'నేను బీదవాణ్ణి. మీ పుస్తకం ఒకటిస్తే దాన్ని చదివి తిరిగి మీకు ఇచ్చేస్తాను' అని అడిగాడు. నేను అతణ్ణి ఇంటికి తీసుకెళ్ళి 'చలంగారి కలం' కాపీ ఇచ్చాను.

''నేను అడిగింది చలంగారి కాపీ కాదండీ, మీరు రాసిన పుస్తకం' అన్నాడు. నేను ఆశ్చర్యపడి చూశాను. 'నేనెవరనుకున్నావు?' అన్నాను. 'మీరు కొవ్వలి నరసింహారావు కాదా!. ' 'కాదు. నేను చలంని' అన్నాను. అతని ముఖంలో ఎంత డిస్సప్పాయింట్‌మెంట్! నాకు సాధ్యమయితే కొవ్వలి పుస్తకం ఒకటి కొని ఇచ్చేవాణ్ణి'' - అదీ కొవ్వలి!

పుంఖాను పుంఖంగా రచనలు చేస్తున్న కొవ్వలి పేరు మద్రాసు దాకా పాకింది. రాజరాజేశ్వరి ఫిలింస్ అధినేత కడారు నాగభూషణంగారూ, వారి సతీమణి కన్నాంబగారూ ఆయన చేత సినిమా రచన చేయించాలని మద్రాసు పిలిపించారు. ఆ విధంగా కొవ్వలి మొదటి చిత్రం ''తల్లిప్రేమ'' రాశారు.

ఆయన రచయితగా నిరంకుశుడు. స్వాభిమానం కలవాడు. ఈ రెండూ సినిమా రంగంలో చెల్లని విషయాలు. ఆ బేనర్‌కి రెండో చిత్రం 'దక్షయజ్ఞం'. సంభాషణా రచన పూర్తయ్యాక నాగభూషణంగారితో చర్చకి కూర్చున్నారు ఓ రాత్రి. దక్షప్రజాపతికి కుప్తంగా సంభాషణలు రాశారు. ఆ పాత్రని ఎస్వీ రంగారావుగారు చేస్తున్నారు కనుక మరింత విరివిగా మాటలుండాలన్నారు నిర్మాత. అది పాత్రౌచిత్యం కాదన్నారు రచయిత. మాటా మాటా పెరిగింది. ''మేం డబ్బిస్తున్నాం. రాయాలి'' అని నిలదీశారు నాగభూషణం. అప్పుడు తెల్లవారు ఝామున నాలుగయింది. లేచి ఇంటికొచ్చేశారు కొవ్వలి. ఇంటికంటే రాజమండ్రికి.

ఆయనకి పాతికేళ్ళు వచ్చేసరికి 400 నవలలు ప్రచురితమయాయి! ఆయన రచనల వల్ల ప్రచురణ కర్తలు డబ్బు చేసుకున్నారు కానీ రచయితకేమీ మిగల్లేదు. భార్య ఆలోచనపరురాలు. తామే పుస్తకాలను ప్రచురిస్తే? ఆ విధంగా కొవ్వలి బుక్ డిపో పుట్టింది. పుస్తకాల్ని ఎవరు వ్యాపారులకి చేర్చాలి? కొవ్వలే స్వయంగా వెళ్ళాల్సి వచ్చేది - రచయితగా కాదు. తాను కొవ్వలికి ప్రతినిధినని చెప్పుకునేవారు! ఈ సంస్థ నాలుగేళ్ళు నడిచింది. ఆయన వ్యాపారికాడు. తత్కారణంగా వ్యాపారం అప్పుల్లో పడింది. రుణాలు పెరిగాయి. 1950 వ సంవత్సరంలో ఓ రెండు వందల రూపాయలు, ఏడాదిన్నర కొడుకునీ ఎత్తుకునీ మద్రాసుకు చేరారు.

సెంట్రల్ స్టేషనుకి ఎదురుగా రామస్వామి సత్రంలో కుటుంబాన్ని దింపి - మద్రాసులో పరిచయం ఉన్న ఒకే వ్యక్తి దగ్గరకి బయలుదేరారు. ఆయన రాజరాజేశ్వరి ఫిలిమ్స్‌లో పనిచేసేనాటికి అక్కడ ప్రొడక్షన్ మేనేజరు. పేరు డి.ఎల్ నారాయణ. అప్పటికి డి.ఎల్ 'దేవదాసు' తీసే ప్రయత్నంలో పురిటి నొప్పులు పడుతున్నారు. కొవ్వలిగారిని చూసి కథ ఇస్తే అదే యూనిట్‌తో మొదలెడతానన్నారు. కథలు కొవ్వలికి కొట్టిన పిండి. అప్పుడే రాసిన 'మెత్తని దొంగ' నవలని ఇచ్చారు. అదే యూనిట్ - అంటే దర్శకుడు వేదాంతం రాఘవయ్య, సంగీతం సుబ్బరామన్ ఇత్యాదులతో నిర్మాణం. దేవదాసులో ప్రముఖపాత్ర నటించవలసిన సావిత్రి ఇందులో గోవిందరాజులవారి పెళ్ళాంగా చిన్న వేషం వేసింది. సినీమా - 'శాంతి'. ఆ సినిమాకి 1500 ఇచ్చారు. కొవ్వలి భార్య పట్టుదలతో భర్త చేత స్థలం కొనిపించింది - డబ్బు లేకపోయినా పరువుగా బతకడానికి తమదంటూ ఓ నిలువ నీడ ఉండాలని. ఆ ఇల్లాలిది ఎంత సంకల్పబలమో - జీవితాంతం ఆ కుటుంబం ఆ పనే చేసింది. అక్కడే బతికింది. వెస్ట్ మాంబళంలో లక్ష్మీనారాయణ వీధిలో ఆ స్థలంలో ఓ పాక వేసుకున్నారు.

'శాంతి' చూసి బి.ఎస్, రంగా విక్రం ప్రొడక్షన్స్ సంస్థని ప్రారంభించి కొవ్వలి రచనతో 'మా గోపి' తీశారు. తరువాత కాశీనాథ్ ప్రొడక్షన్స్ వారి 'రామాంజనేయ యుద్ధం' (అమరనాథ్, శ్రీరంజని). నిజానికి ఈ కథ రామాయణంలో లేదు. కల్పితం. తాండ్ర సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి వీధినాటకం ఆధారంగా సినిమా కథని రూపొందించారు. వారి సినిమాల్లో తొలిసారిగా వెండితెరకి పరిచయమైనవారు - సావిత్రి, కైకాల సత్యనారాయణ, పేకేటి శివరాం, చిన్నపిల్లగా చంద్రకళ.

ఒక పక్క సంతానం పెరుగుతోంది. 9 మంది పిల్లలు పుట్టారు. అందులో 5గురు పోయారు. అవసరానికి ఆదాయం పెంచుకునే ఆలోచనలేని వ్యక్తి కొవ్వలి. నవలలు మౌలికమయిన కృషిగా కాక ఉపాధికి అవసరమయాయి. ఓసారి ఆంధ్రపత్రికలో ఓ సీరియల్ 14 వారాలు వచ్చింది. ఆ నవలని డి ఎల్. చదివి వెంటనే చిత్రాన్ని ప్రారంభించారు. ఆ సినిమా పేరు 'సిపాయి కూతురు'. కైకాల సత్యనారాయణ అనే కొత్త నటుడు ఆ సినిమాలో హీరోగా పరిచయమయాడు. ఆ సినిమాకి ఇచ్చిన పైకంతో కొన్న స్థలంలో రెండు గదులు వేసుకున్నారు. ఆ ఇల్లే ఆ కుటుంబానికి ఆద్యంతమూ 'పరువు'ని కాపాడే ముసుగయింది. ఇప్పటికీ జ్ఞాపకాల తోరణంగా మిగిలింది.

కొవ్వలి కట్టుకున్న ఇల్లు, ఇంటి ముందు వారి పెద్దబ్బాయి

ఆదాయానికి మించి అవసరాలు పెరిగిపోయాయి. సంసారం భారమయింది. ఎవరిముందూ చెయ్యిజాచే అలవాటు లేని కొవ్వలికి గడ్డురోజులు ప్రారంభమయ్యాయి. ఎవరినీ సినిమా ఛాన్సు అడిగే పాపాన పోలేదు. పిలిస్తే తప్ప ఏ సంస్థ గడపా తొక్కలేదు. తను రాసే రచనల మీదే పూర్తిగా ఆధారపడవలసి వచ్చింది.

ఈ దశలోనే - 1953 డిసెంబరులో కొవ్వలి తండ్రి పోయారు. శవాన్ని తీయడానికి చేతిలో పైకం లేదు. రూపాయి వడ్డీకి వెయ్యి రూపాయలు అప్పు చేసి జరిపించారు. ఆ అప్పు తీరటానికి ఆయనకి పదిహేను సంవత్సరాలు పట్టింది.

జీవితం మరొక మలుపు తిరిగింది. ఇది మలుపు కాదు. పెద్ద అగడ్త. దాటలేనంత లోతయినదీ, దాటక తప్పనిదీను. పాత మద్రాసులో ఎం.వి.యస్ సంస్థ పుస్తకాలను ప్రచురించేది. ఉద్యమంగా ప్రారంభమయిన రచన ఇప్పుడు ఉపాధి అయింది. అంతే కాదు. పెరిగిన సంసారానికి ఇది బొత్తిగా చాలని ఆదాయమయింది. పుస్తకం రాశాక ప్రచురణకర్త డబ్బు ఇస్తేనే ఇంటికి వెచ్చాలు వచ్చేవి. అవీ

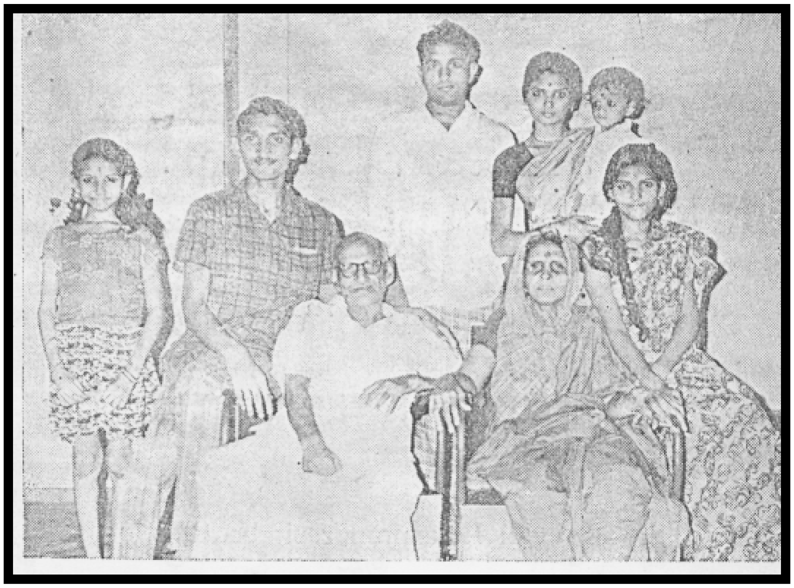

చాలీచాలనంత. కళని అవసరానికి కుదించి నప్పుడు ఎంతో కొంత రాజీ సహజం. కానీ ఆ రోజుల్లో ఆయన రాసిన చారిత్రక, అపరాధ పరిశోధక రచనలు ఈనాటి హారీపోటర్‌కి ఏ మాత్రం తీసిపోనివి. రచయితని ఓ ఇంటి అవసరం ఏమాత్రం ఓడించని దశ అది. ఇంటిల్లిపాదీ నవల పూర్తికావడానికి ఆతృతతో - ఆ మాట సరికాదు - ఆకలితో ఎదురుచూసేవారు. నవల పూర్తికాగానే డబ్బు సరుకులూ వచ్చేవి. కానీ సమృద్ధిగా కాదు. పుస్తకానికీ పుస్తకానికీ మధ్య - ఇంటిల్లిపాదీ కడుపులూ నకనకలాడిపోయేవి. అప్పుడు దారేది? ప్రతీ రచనకీ పన్నెండు కాంప్లిమెంటరీ కాపీలు ఇచ్చేవారు. పుస్తకం మార్కెట్ ధర రూపాయి పావలా. కానీ ఆ పన్నెండు పుస్తకాలని పెద్ద కొడుకు పానగల్ పార్క్. రాజకుమారి థియేటర్ పేవ్‌మెంట్ మీద నిలబడి అమ్మేవాడు. ఎంతకి? ఒక్కొక్కటి 30 పైసలు. పన్నెండు పుస్తకాలకీ 3 రూపాయల 60 పైసలు వచ్చేది. దారిన పోయే పాఠకులు కరుణిస్తే 4 రూపాయలు దక్కేది. ఆ డబ్బుతో 'పడి' బియ్యం, తండ్రికి పొగాకు, లవంగాలు, కొత్త నవల రచనకు స్కైర్ (24) తెల్లకాగితాలు తెచ్చేవాడు. మరో రెండు మూడు రోజులు గడిచేవి. ఇవి కొనగా ఒక రూపాయి మిగిలేది. ఆ రూపాయితో కుటుంబమంతా మరో నవల తయారయేవరకూ బతకాలి. ఎలాగ? పిండి మరల్లో బియ్యం, అపరాలు ఆడేవారు. తెచ్చిన గిన్నెలకు ఎత్తుగా చుట్టూ కొంత పిండి చేరేది. ఇది రకరకాల పప్పులు, ఇతర దినుసులు కలగా పులగం. దీన్ని 'వేస్ట్ మాస్' అనేవారు. సాయంకాలానికి ఆ పిండిని ఎంతో కొంత ధరకు అమ్మేవారు. అది ఇంటి మనుషులకని చెప్పడానికి మనసు ఒప్పేది కాదు. 'ఇంట్లో పశువుకని చెప్పు' అని పరువుకి 'అబద్ధం' తెరని కప్పేది తల్లి. ఆ పిండిని తెచ్చాక - జల్లించి, కడిగి, చెత్తని ఏరి, అల్లం, పచ్చిమిరపకాయలు, జీలకర్ర, ఉల్లిపాయముక్కలూ కలిపి, పల్చని నీళ్ళ మజ్జిగతో దోసెలు పోసి అందరికీ పెట్టేది ఇల్లాలు. వచ్చిన అతిథులెవరయినా ఉంటే - పరువుని కాపాడుకోడానికి ఆ కాస్త ఆహారంలోనే వారికి వాటా! అయితే - ఇంట్లో ముగ్గురు పసికందులు. వాళ్ళకి ఈ ఆహారం పడేది కాదు. మరి మార్గాంతరం? కొవ్వలి రెండూ మూడు కిరాణా దుకాణాలకి వెళ్ళి బియ్యం నాణాన్ని చూస్తున్నట్టుగా బేరం ఆడి - శాంపిలుగా చిన్న చిన్న పొట్లాలు కట్టించుకుని తెచ్చేవారు. అలా తెచ్చిన నాలుగయిదు పిడికిళ్ళ బియ్యాన్ని ఉడికించి పసికందుల కడుపు నింపేదా తల్లి. ఏనాడూ ఇది కావాలని, ఇది లేదని అడగడం తెలియని లక్ష్మీదేవి ఆమె. మళ్ళీ కొత్త నవల తయారు - మరో నాలుగు రోజులు - పండగ భోజనం.

కొవ్వలి జీవితంలో రెండో దశ రచనలు పేదరికాన్నీ, ఆత్మాభిమానాన్నీ కలనేతగా, పడుగు పేకలుగా అల్లిన 'జీవుని వేదన'కి పుట్టిన బిడ్డలు. కానీ ఆనాడు "భయంకర్' అనే కలం పేరుతో రాసిన 'చాటు మనిషి'లాంటి అద్భుతమైన సీరియల్స్, 'విషకన్య' వంటి జానపదాలు, ఇరవై అయిదు భాగాల 'జగజ్జాణ' - ఈ పేదరికం తెరపరచుకోకుండా కళ్ళు తెరిచిన సుస్నిగ్ధ మందారాలు.

ఎప్పుడయినా - మరీ అరుదుగా - తప్పని సరయినప్పుడు - నోరు విడిచి ఇద్దరినే అప్పు అడిగిన సందర్భాలున్నాయి. వారిద్దరూ - ముదిగొండ లింగమూర్తి, బోళ్ళ సుబ్బారావు. ఎంత అప్పు? ఒకటి రెండు రూపాయలు. ఆ డబ్బుతో ఎన్ని దోసెలు! అతిథులకి ఎన్ని సత్కారాలు! సమతుల్యంగా మరొక పక్క ఎంత సాహితీ వ్యవసాయం!

అప్పుడూ తన సెన్సాఫ్ హ్యూమర్ కోల్పోలేదాయన. తూట్లు పడిన, మాసికలు వేసిన పంచెల్ని కట్టుకుని "నేను ఏక వస్త్రధారుడినే!' అనేవారు భార్యతో!. ఆ ఇల్లాలు గుండె ఆ సమయంలో ఎంతగా ఛిన్నమయేదో - కొద్దికాలానికే బయటపడింది. ఆయన సినిమా

పరిచయాల్ని పురస్కరించుకుని ప్రివ్యూలకీ, ఇతర సభలకీ ఆహ్వానాలు వచ్చేవి. కానీ పరువయిన బట్టలు లేని కారణానే ఇల్లు దాటేవారు కాదు కొవ్వలి.

తలకు మించిన వేదనల కడలిలో తలమునకలై, బిడ్డలకి కడుపారా అన్నమైనా పెట్టుకోలేని తల్లి ఏమౌతుందో మనకు చరిత్ర సాక్ష్యముంది. చార్లీ చాప్లిన్ తల్లి. అదే లక్ష్మీ దేవి విషయంలోనూ జరిగింది. పిల్లల్ని సరిగ్గా పోషించలేని నిర్వీర్యతా, రేపు మీద బొత్తిగా ఆశలు లేని జీవితం..ఆమె మనస్థిమితాన్ని ఫణంగా తీసుకున్నాయి. ఆమెకి మతి తప్పింది. ఆఖరి రోజుల్లో - ఆమె 45 వ ఏటికే - చెప్పరాని అపస్మారంలోకి వెళ్ళిపోయింది. **వాస్తవం నుంచీ మనస్సు తీసుకునే భయంకరమైన 'పరారి' మతి చలనం. కూతుళ్ళు రాజ్యలక్ష్మి, రత్నలత తల్లికి తల్లియై సాకారు. జడ వేసి అన్నం తినిపించారు. బట్ట కట్టారు. ఇలాంటి కథలకి ఒక్కచోటే ఆటవిడుపు - మృత్యువు. మరో రెండేళ్ళకి ఆ ఇల్లాలు - తన 48 వ ఏట కన్నుమూసింది.**

కొవ్వలి? కలం కథలు చెప్పేది. కానీ చుట్టూ ఉన్న జీవితం క్రమంగా తన కలల్ని మట్టుబెట్టేది. అన్ని వేలమంది హృదయాలను ఆర్ద్రం చేయగలిగిన రచయిత హృదయం నిశ్శబ్దంగా విచ్చిన్నం కావడం ప్రారంభించింది. ఆ దుఃఖానికి తన ఆత్మాభిమానం బలమైన తెర వేసి తనకే మిగిల్చింది. కొవ్వలి సహధర్మచారిణి లేని జీవితం - కేవలం రెండేళ్ళే సాగింది. ఆయన రాసిన 1001 నవల పేరు "కవి భీమన్న", (అవును, ఆయన వెయ్యి నవలలు రాశారు!) వేములవాడ భీమకవి జీవితం ఆధారంగా రచించిన చారిత్రిక నవల అది. చివరి రోజున ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరుడిని దర్శించుకున్నారు. మరునాడు (1975 జూన్ 8) వేకువ జామునే జీవితం నుంచీ శలవు తీసుకున్నారు.

మద్రాసు, ఉస్మానియా, శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయాలు ఆయన కృషికి యోగ్యతా పత్రాలిచ్చాయి. కానీ తన కూతురు పెళ్ళికి పదివేలు కావాలని ఆయన - నోరు విడిచి - భారత విద్యా శాఖకి పెట్టుకున్న అర్జీకి సమాధానంగా నెలకి 50 రూపాయలిచ్చారు! (ఆయన చేతులతో రాసుకున్న అర్జీని చూడండి)

తెలుగునే మరిచిపోయే దశలో తెలుగువారికి - ముఖ్యంగా మాములు పాఠక జనానికి చదువు 'రుచి'ని పెంచి ఒక డిగ్నిటీనీ, అవగాహననీ కల్పించిన ఉద్యమకారుడు - తన పేదరికాన్ని హాలాహలంగా దిగమింగి - ఉద్యమాన్ని ఉపాధికోసం దిగజార్చకుండా వెయ్యి రచనలు చేసిన యోధుడు - ఈ మాటలు నావి కావు - ఆనాటి ప్రముఖుల అభిప్రాయాలకి కేవలం ప్రతిధ్వనులు. చూడండి:

నలభై ఏళ్ళ క్రితం తెలుగుదేశంలో మొట్టమొదటగా జనబాహుళ్యం కోసం, అందులోనూ మధ్యతరగతి స్త్రీలకు ఆమోదకరంగా ఉండే విధంగా రచనలు చేసినవారు కొవ్వలి.... **చక్రపాణి**

నా చిన్ననాడు (1940 ప్రాంతంలో) నేను చిన్న తరగతుల్లో చదువుకుంటున్నప్పుడు మా ఊళ్ళో ప్రతివాడి చేతిలో కొవ్వలి నవల కనపడింది...............**దాశరథి**

తెలుగులో పఠనాశక్తిని పెంపొందించడానికి కృషి చేసినవారిలో ఆయన ప్రథముడు. ఆ కృషి ఫలితాన్ని ఈనాడు అనేక పత్రికలు, రచయితలు అనుభవించుతూ ఉండడం మనం చూస్తున్నాం......**కొడవటిగంటి కుటుంబరావు**

...నా మట్టుకు నేను వారి నవలలన్నీ చదివి, అందలి కల్పనా ప్రతిభకు, రచనా విధానానికి ముగ్ధుడనైనాను...... **చిత్తూరు నాగయ్య.**

రైళ్ళలోనూ, బస్సుల్లోనూ వారి నవలలు చదువుతూ ప్రయాణం చేసేవారు. దిగాల్సిన స్టేషన్ మరచిపోయేవారు. నవల పూర్తికావడం నాలుగయిదు స్టేషన్లు దాటి వచ్చేశాం అని గుర్తురావడం ఒకేసారి జరిగేది................. **భానుమతీ రామకృష్ణ**

ఆ సమయంలో ఆంధ్రదేశంలో పుస్తక ప్రపంచంలో, నవలా సాహిత్యంలో ఒక గొప్ప సంచలనం కలిగింది - ప్రతీ బస్సుస్టాండులోనూ, రైలు స్టేషనులోనూ నవయవ్వన యువతీయువకుల చేతుల్లో ఆ నవలలే ఉండేవి... అన్ని రకాల ప్రజలనూ ఆకర్షించిన ఈ నవలలెవరివి? - ఆంధ్ర దేశమంతటా ఏ నోట విన్నా ఆ పేరే జపించే రచయిత ఎవ్వరు? - కొవ్వలి......మిక్కిలినేని **రాధా కృష్ణమూర్తి.**

తెలుగు చదవడాన్ని కొన్ని తరాలకు కొట్టిన పిండిగా మార్చడం ఎంతటి ఘనతరమయిన విప్లవమో – తెలుగు అక్షరాలు కూడా పిల్లల చేత చదివించలేని దుస్థితిలో ఉన్న మనకి బాగా అర్థమవుతుంది. చచ్చినవారి సమాధుల మీద పువ్వులు వేయడం కేవలం సెంటిమెంటల్ రొటీను. మహాత్మాగాంధీకే ఆ తద్దినం తప్పలేదు. అయితే వంశక్షయమని ఈసడించే ఛాందసులనుంచీ – తిండీ గుడ్డా పెట్టని ఈ చదువెందుకని తుంగలో తొక్కే దశకి తెలుగు వైభవం ప్రయాణం చేసిన నేపథ్యంలో ఇలాంటి రచయిత జ్ఞాపకం – తెలుగింటి పిల్లలకి రెండు తెలుగు అక్షరాలు నేర్పాలనే ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తే – కొవ్వలి ఆత్మ ఎక్కడ ఉన్నా శాంతిస్తుంది.

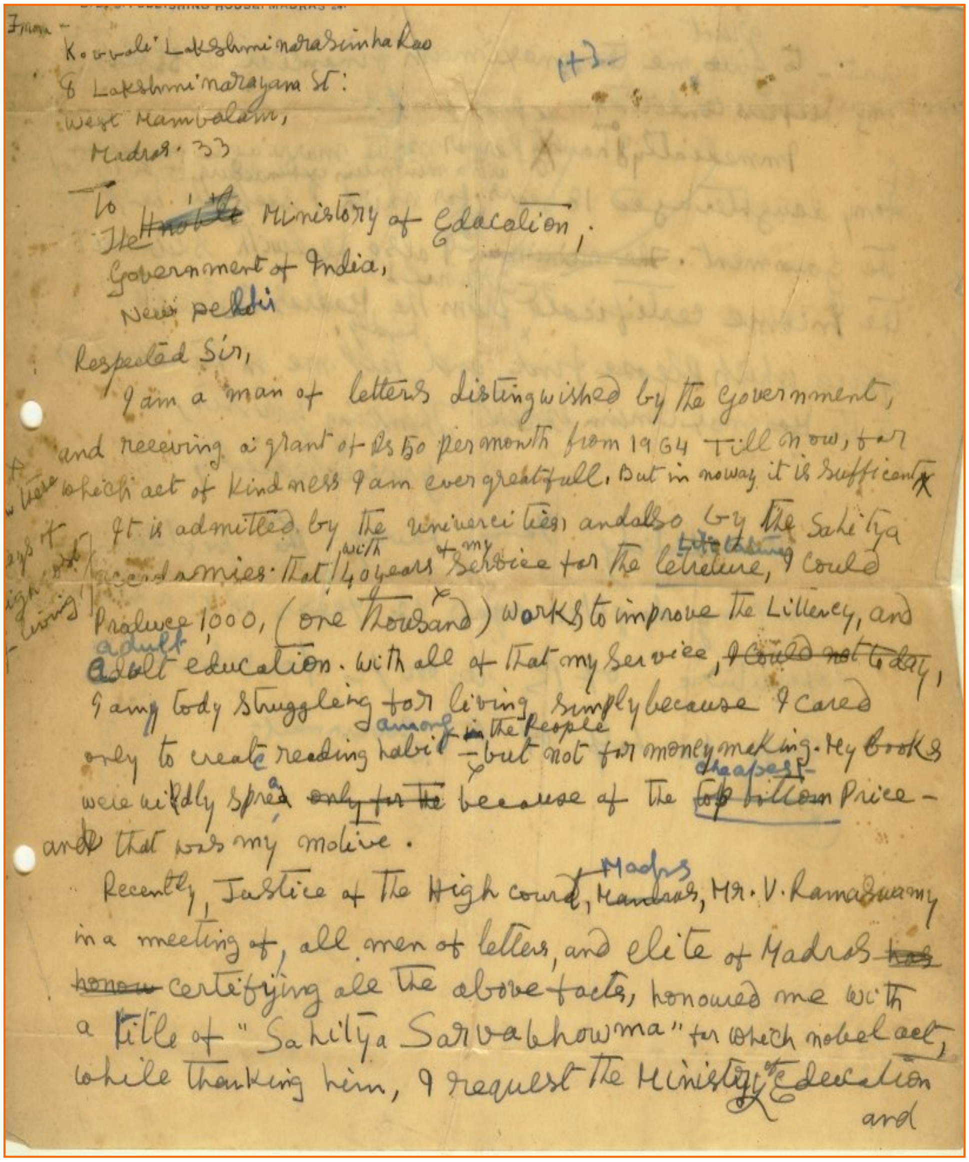
From –
Kovvali Lakshminarasimha Rao
8 Lakshminarayana St:
West Mambalam,
Madras. 33

To
The Ministry of Education,
Government of India,
New Delhi

Respected Sir,
I am a man of letters distinguished by the government, and receiving a grant of Rs 150 per month from 1964 till now, for which act of kindness I am ever greatfull. But in noway it is sufficient.
It is admitted by the universities and also by the Sahitya Academies. That with 40 years of my service for the literature, I could produce 1000, (one thousand) works to improve the Litteracy, and adult education. with all of that my service, I am today struggling for living, simply because I cared only to create reading habit among the people – but not for money making. My books were widely spread because of the cheapest price – and that was my motive.
Recently, Justice of the High court, Madras, Mr. V. Ramaswamy in a meeting of all men of letters, and elite of Madras certifying all the above facts, honoured me with a title of "Sahitya Sarvabhowma" for which nobel act, while thanking him, I request the Ministry of Education and